

Anton FOGAŠ¹

VZŤAHY EÚ S KRAJINAMI BLÍZKEHO VÝCHODU

Abstract:

The Middle East is by its geographic location and its political, economic and cultural importance ranked to the macro-regions crucial for the EU. Cooperation between countries of the southern and eastern Mediterranean (EUROMED, the Union for the Mediterranean), and other European and Middle Eastern countries (EU and GCC,) is proof of that. The individual unions agreed on several agreements of mutual economic, technological, environmental and cultural cooperation, guaranteeing the continuation of these processes in future.

Key words:

EU, The Middle East, Mediterranean, EUROMED

ÚVOD

Z hľadiska rozvoja vonkajších vzťahov EÚ patrí k najvýznamnejším aktivitám tvorba nových kontaktov a väzieb medzi EÚ na jednej strane a okolitým svetom alebo jednotlivými konkrétnymi makroregiónmi a regiónmi na druhej strane. Aktivity sa uskutočňujú vo forme prehlbovania a rozširovania ekonomických, politických, sociálnych a iných vzťahov. EÚ je priamo alebo nepriamo zapojená do procesov medzinárodnej ekonomickej a politickej integrácie. Podieľa sa na tvorbe rozsiahlej siete multilaterálnych, bilaterálnych a regionálnych obchodných vzťahov s partnermi z celého sveta. Mnohé signované dohody prekračujú rámec obchodných vzťahov. Dohody uzatvorené s rozvojovými krajinami sa týkajú najmä finančnej a technickej spolupráce, ale zasahujú aj do iných sfér. Štáty EÚ sa snažia v rámci celosvetovej spolupráce, ktorá je pre súčasnú éru globalizácie typická, rozvrhnúť svoje aktivity do najperspektívnejších svetových teritórií. V rámci Európy je to najmä spolupráca s krajinami EFTA, s nečlenskými krajinami EÚ a s Ruskom. Mimo európskeho geopolitického priestoru je to spolupráca s ázijskými krajinami združenými v ASEAN, APEC, SAARC, s Čínou a Japonskom, s krajinami GCC, ECO, na americkom kontinente s členskými štátmi NAFTA, MERCOSUR, CARICOM, Andean Pact-Andean Community (AC), v Afrike s krajinami zoskupenými v ECOWAS, AMU a s mnohými ďalšími svetovými integračnými zoskupeniami.

¹ *Mgr. Anton Fogaš, PhD., Katedra geografie a regionálneho FHPV PU v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: anton.fogas@gmail.com*

EÚ A BLÍZKY VÝCHOD

Ako veľmi zaujímavý a perspektívny región bol do úzkej spolupráce jednotlivých orgánov EÚ zahrnutý aj región južného a východného Stredomoria, ktorý nadväzuje na oblasť Maghribu a Mašriku a na širší spádový región Blízkeho východu. Blízky východ je veľmi dôležitým zdrojom nerastných surovín a preto bol a je v centre záujmu svetových veľmocí. Najväčší dôraz na celkové zachovanie stability v predmetnom regióne kladla a kladie predovšetkým EÚ, ktorej členské štáty sa nachádzajú v bezprostrednom susedstve blízkovýchodných krajín. Snahy o intenzívnejšie a efektívnejšie využitie energetických surovín v regionálnom a globálnom meradle boli aj jedným z hlavných dôvodov nadviazania rozhovorov medzi západoeurópskymi a arabskými krajinami v sedemdesiatych rokoch. Arabské štáty sa usilovali najmä o získanie finančnej, materiálnej a morálnej podpory vo vzájomnom spore s Izraelom. Po arabsko-izraelskej vojne v roku 1973 sa svet ocitol v ropnom šoku, keď bola nerastná surovina v globálnom meradle prvý krát použitá ako „nátlakový“ prostriedok na Svetové spoločenstvo. Campdavidskou mierovou dohodou v roku 1978 sa na krátke obdobie pozastavili aj pozitívne sa vyvíjajúce európsko-arabské rozhovory. 12. – 13. 06. 1980 na záver summitu v Benátkach prijali najvyšší predstavitelia ES v deklarácii podporu palestínskeho právu na sebaurčenie a vyslovili sa pre zapojenie OOP do mierových rozhovorov. ES pokračovalo v politike vytýčenej na summite v Benátkach počas celých osemdesiatych rokov, pravidelne sa zastávalo práv Palestínčanov na okupovaných územiach a vyzývalo k politickému riešeniu problému najmä cestou mierových rozhovorov na medzinárodných konferenciách. Reálne výsledky tohto procesu sa prejavili až na začiatku deväťdesiatych rokov. Nové podmienky v celkovej geopolitickej situácii v blízkovýchodnom teritóriu v deväťdesiatych rokoch 20. storočia a v prvých rokoch 21. storočia boli v znamení intenzívnejších snáh krajín ES (v súčasnosti už EÚ) o urovanenie konfliktov mierovými prostriedkami. Európania sa snažili v duchu európskych demokratických tradícií a politiky o bezpečnosť, mier a vzájomnú spoluprácu s regiónom, ktorý bezprostredne susedí so zjednocujúcou sa Európou na juhu a juhovýchode. Začiatkom deväťdesiatych rokov sa ES podieľalo po boku USA na diplomatickom a neskôr aj na vojenskom vyriešení irackej anexie Kuvajtu. V roku 1993 sa ES pretransformovalo na EÚ. V regióne južného Stredomoria bola potreba čeliť aj silnejúcemu fenoménu islámskeho extrémizmu v Egypte a v Alžírsku ako nebezpečnému destabilizujúcemu prvku.

EUROMED

Na zasadnutiach Európskej rady v júni 1994 na Korfu, v decembri 1994 v Esene a v júni 1995 v Cannes boli sformulované ciele euro-stredomorského partnerstva. Euro-stredomorské partnerstvo prezentované ako nová forma a nový smer spolupráce bolo označené ako významný doplnok politiky EÚ smerom na východ. Termín partnerstvo bol definovaný ako kombinácia „politického dialógu, trvalého a vyváženého hospodárskeho a sociálneho rozvoja, boja proti chudobe a snahe o lepšie vzájomné

porozumenie medzi kultúrami cestou posilnenia výmen ľudskej dimenzie“ (Kropáček 1999). Na summite v Cannes bola prijatá stratégia vypracovaná Európskou komisiou, ktorá si dala za cieľ do roku 2010 vytvoriť euro-mediterránnu hospodársku oblasť (EMEA). Jej oficiálnym názvom sa stala Stredomorská zóna voľného obchodu (MEFTA). Hlavnou myšlienkou iniciatívy bola postupná liberalizácia obchodu bilaterálnymi a regionálnymi dohodami, ako aj dohoda o spoločných pravidlách duševného vlastníctva, legislatíve o firmách a bankách a o pôvode tovaru. Na obdobie rokov 1995 – 1999 sa schválila suma viac ako 4,685 mld. ECU na pomoc arabským krajinám pridruženým k EÚ, Izraelu, Palestíne, Cypru, Malte, Líbyi a Turecku (Kropáček 1999). Euro-stredomorské partnerstvo nadviazalo na predchádzajúce bilaterálne dohody uzatvorené medzi krajinami ES/EÚ a štátmi stredomorského teritória z dôvodu uľahčenia prístupu týchto krajín na európske trhy. Predchádzajúce dohody boli uzatvárané v kontexte tzv. Globálnej stredomorskej politiky (GMP). Deväťdesiate roky boli v znamení uzatvárania nového typu asociačných dohôd (EÚ+1). EÚ sa snažila vo vzťahu ku krajinám blízkovýchodného geopriestoru uplatňovať okrem obchodnej politiky aj politiku sociálnej a bezpečnostnej spolupráce v úzkom kontexte s politickým riešením konfliktných otázok. ES poskytlo finančnú pomoc Egyptu, Jordánsku, Izraelu a Turecku v celkovej výške približne 600 mil. ECU ako krajinám najviac postihnutým irackou agresiou v rokoch 1990 – 1991. ES/EÚ uzatvorila dohody s Jemenom a začala sa intenzívnejšia spolupráca aj s GCC (Rada pre spoluprácu v Zálive- Gulf Cooperation Council). Jednotlivé štáty ES/EÚ rozvíjali úspešnú ekonomickú spoluprácu aj s Iránom napriek ich kritike dodržiavania ľudských práv v krajine a určitým výhradám voči zahraničnej politike Iránskej islámskej republiky. EÚ navrhla v máji roku 1998 zahrnúť Izrael, palestínske územia, Jordánsko a Egypt do európskej zóny voľného obchodu, čo by znamenalo, že výrobky vyprodukované v tomto teritóriu by podliehali preferenčnému režimu znamenajúcemu podobnosť s pôvodom ich produktov s niektorým z európskych štátov. Realizácia takejto zóny by prispela aj k ukončeniu diskusií medzi EÚ a Izraelom o akceptovaní výrobkov vyrobených v židovských osadách na západnom brehu rieky Jordán. Návrh bol odmietnutý izraelskou stranou a formulovaný ako nátlakový prostriedok z európskej strany, pretože sa dotkol aj neurálického bodu, palestínskych území (Holásek 2000).

Veľmi dôležitý krok k vytvoreniu stredomorskej zóny voľného obchodu a zároveň k posilneniu svojej politickej úlohy v regióne Blízkeho východu s dôrazom na madridský mierový proces učinili krajiny EÚ na 1. euro-stredomorskej konferencii v Barcelone 27. – 28. 11. 1995. Na konferencii EUROMED (Euro-Mediterranean Partnership) sa zúčastnili vysokí politickí predstavitelia, najmä ministri zahraničných vecí z 15 európskych štátov a z 12 štátov južného a východného Stredomorja (Alžírsko, Maroko, Tunisko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Palestínske autonómne územia, Sýria, Turecko, Cyprus, Malta). Mauritánia mala štatút pozorovateľa a Líbya nedostala pozvánku z dôvodu uplatňovania medzinárodných sankcií proti nej. USA odmietli účasť na konferencii aj keď dostali pozvánku ako pozorovateľská krajina.

Opornými bodmi barcelonskej EUROMED konferencie, ktoré vyjadrovali ciele partnerstva sa stali:

- mier – zabránenie vojne a jej konzekvenciám, akými sú napr. prílev utečencov, prerušenie obchodných ciest a nežiaduci rast cien surovín
- ekonomická stabilita – konsolidácia obchodných vzťahov a vyrovnanie ekonomických záujmov v regióne
- vojenská stabilita – prevencia vojenskej dominancie pre prospech jednej strany – v arabskom svete so zreteľom na Izrael a medzi Severom a Juhom
- podpora síl a prúdov, ktoré majú zásluhu na spolupráci a vyrovnaní záujmov v regióne a ďalší rozvoj politickej spolupráce v zmysle intenzifikácie a inštitucionalizácie dialógu
- ochrana dodávok surovín – zabránenie nežiaducemu rastu cien, dialóg s krajinami disponujúcimi surovinovým potenciálom a verifikácia ich politických záujmov
- redukcia rozdielov v rozvoji uplatňovaná v obchodných dohodách a finančných protokoloch
- kontrola migrácie do Európy (Holásek 2000; Weidenfeld, W.-Janning 1993)

Barcelonské stretnutie prezentovalo ako svoj hlavný cieľ zintenzívnenie spolupráce v stredomorskom teritóriu, zvýšenie obchodnej výmeny a následné odstraňovanie vzájomných obchodných, nábožensko-politických a spoločenských bariér. Projekt euro-stredomorského partnerstva ponúkol postupné zbližovanie kultúrne relatívne príbuzných krajín a nenanucoval priame dohody s Izraelom, čo ocenili mnohé štáty. Napr. sýrski a libanonskí politici v tejto súvislosti vyjadrili svoje uspokojenie s týmto faktom a uviedli, že na rozdiel od ekonomických summitov v Casablance a Ammáne tu nešlo primárne o normalizáciu vzťahov s Izraelom, ale o rozvoj a zintenzívnenie vzťahov s Európou. Jednotlivé štáty, ktoré vstúpia do zoskupenia a podpíšu dohodu s EÚ už nemusia podpisovať dohody medzi sebou navzájom.

Vrcholom euro-stredomorského partnerstva malo byť vytvorenie zóny voľného obchodu do roku 2010 na základe nových Euro-stredomorských asociačných dohôd. Z pohľadu arabských štátov išlo o záujem zvýšenia investícií a o získanie čo možno najmodernejších technológií do regiónu. V exporte svojich produktov mali arabské krajiny záujem o vývoz najmä poľnohospodárskych a textilných výrobkov. Na druhej strane sa tu objavila určitá obava v krajinách EÚ zo zaplavenia poľnohospodárskymi produktmi a z ohrozenia domácich producentov. Nezrovnalosti sa prejavili aj v diskusii o pravidlách rybolovu v regióne a zarezonovala podobne aj obava zo strany arabských krajín z konkurenčnej neschopnosti ich výrobkov silnej európskej produkcií.

EUROMED sa snažilo prostredníctvom ekonomického a sociálneho partnerstva o vytvorenie politicky stabilného a ekonomicky prosperujúceho teritória na styku Európy, Afriky a Ázie, o vytvorenie oblasti voľného obchodu úzko previazanej sys-

témom regionálnej bezpečnosti. EÚ presadzovala od začiatku myšlienku oddelenia euro- stredomorského partnerstva od blízkovýchodného mierového procesu a zdôrazňovala iba ich vzájomnú podpornú funkčnosť na jednotlivých fórach. Po voľbách v Izraeli v roku 1996 bol barcelonský proces jediným miestom politického dialógu aj napriek celkovej kríze v blízkovýchodnom mierovom procese a na určitú dobu bol najviac uznávaným fórom na spoluprácu v mediteránnej oblasti, ako aj na presadzovanie európskych ekonomických záujmov v regióne. Snahy EÚ o oddelenie oboch procesov vydržali iba určitú dobu. Rezultát 2. euro-stredomorskej konferencie na Malte, ktorá sa konala 15. – 16. 04. 1997, bol v znamení kritiky stavu mierového procesu a poukázal na deštruktívny účinok na princípy barcelonského procesu. Členovia Ligy arabských štátov sa rozhodli pozastaviť proces normalizácie vzťahov s Izraelom. Napriek tomuto ochladeniu vzájomných vzťahov sa myšlienky na mierové urovnanie konfliktu v regióne udržali aj naďalej. Druhá ministerská konferencia na Malte navrhla vypracovať euro- mediteránnu Chartu mieru a stability ako obdobu historického helsinského aktu. Jej vypracovaním bola poverená skupina expertov. Prejednanie tejto Charty bolo plánované počas 3. euro- stredomorskej konferencie Barcelona III 15. – 16. 04. 1999 v Stuttgarte. Charta bola preložená až na ďalšiu štvrtú EUROMED schôdzu v Marseille, ale aj tu bolo jej prerokovanie odsunuté. EÚ z obavy pred ohrozením euro- stredomorského partnerstva a pod tlakom arabských krajín priznala vzájomné prepojenie barcelonského procesu s riešením blízkovýchodného konfliktu. Na summite v portugalskom meste Santa Maria da Feira v júni roku 2000 bola schválená spoločná stratégia EÚ pre stredomorský región, potvrdzujúca prístup EÚ k teritóriu s dlhodobými strategickými zámermi v rámci spoločnej bezpečnostnej a zahraničnej politiky. Na 4. euro-stredomorskej konferencii 15. – 16. 11. 2000 v Marseille sa znova potvrdila stratégia EÚ vychádzajúca z rezolúcie RB OSN č. 242 a 338, tzv. Berlínskej deklarácie EÚ (25. 03. 1999), že najlepším spôsobom na zaisťovanie izraelskej bezpečnosti je vytvorenie demokratického a suverénneho palestínskeho štátu na podklade vzájomných mierových rozhovorov. 5. euro- stredomorská konferencia v španielskej Valencii (22. – 23. 04. 2002) potvrdila pretrvávajúci záujem členských krajín EÚ a väčšiny štátov južného a východného Stredomoria o pokračovanie a prehĺbovanie procesu euro-stredomorskej spolupráce vo všetkých troch tematických okruhoch-politika a bezpečnosť; ekonomika a financie; sociálne a kultúrne otázky, ľudská dimenzia. Konferencia sa organizovala v Španielsku počas jeho predsedníctva v EÚ. Španielsko patrilo a patrí k najsilnejším stúpencom spolupráce medzi predmetnými regiónmi. Je to dané jeho geografickou polohou, objektívnymi bezpečnostnými obavami (drogy, islámizmus, migrácia, španielske enklávy v Maroku – Ceuta, Mellila) a ekonomicko- strategickým prepojením (plynovody z Maghribu, rybolov). Stretnutie vo Valencii prebiehalo v napätej medzinárodnej a regionálnej atmosfére z dôvodu eskalácie vlny napätia v palestínskom teritóriu, pri ktorom bolo zničených mnoho objektov, vrátane infraštruktúry, často financovanej z prostriedkov EÚ (MEDA, EIB). Bol prijatý Akčný plán, ktorý sa prednostne nezaoberal mierovým

procesom ale v záverečnom prezidentskom uznesení sa tejto problematike venovala značná pozornosť. V politicko-bezpečnostnom koši sa preberala okrem blízkovýchodného konfliktu aj tematika terorizmu. Diskutovalo sa tiež o ľudských právach a demokracii. V rámci okruhu týkajúceho sa ekonomiky a financií sa konštatoval silnejúci proces smerujúci k vytvoreniu zóny voľného obchodu v euro-stredomorskom regióne s cieľovým rokom 2010. Boli podpísané viaceré asociačné dohody. EÚ privítala „agadirskú iniciatívu“, v Akčnom pláne bola vyjadrená podpora Arabskej maghribskej únie, boli podporené viaceré iniciatívy týkajúce sa regionálnej spolupráce, pokračovala snaha o prepojenie infraštruktúry EÚ a stredomorských krajín v energetike, doprave, telekomunikáciách, výrazne sa zlepšil spôsob riadenia a uvoľňovania prostriedkov z euro- stredomorských programov v MEDA 2 a z programov vonkajšej pomoci (Europa-Aid), výrazne sa zlepšilo čerpanie finančných prostriedkov z rôznych podporných projektov, boli zavedené programy pre investície (EURO-MED ITQ, EURO-MED MARKET) a pod. Pozornosť sa venovala aj kooperácii procesov euro-stredomorského partnerstva a WTO na základe prijatej Rozvojovej agendy WTO z Dauhá (Bureš 2002). V sociálnej a kultúrnej kapitole sa preberala tematika drog, terorizmu, organizovaného zločinu, migrácie osôb a vo veľkej miere sa venovala pozornosť problematike dialógu kultúr a civilizácií s rozhodnutím vytvoriť Euro-stredomorskú nadáciu na podporu dialógu kultúr a civilizácií. 6. euro- stredomorská konferencia, ktorá sa konala 02. – 03. 12. 2003 v Neapole, bola posledným stretnutím pred veľkým rozšírením EÚ o desať nových členov 01. 05. 2004. Na stretnutí sa rokovalo o ďalších hospodárskych a politických reformách, o aktivitách Európskej investičnej banky (EIB) v regióne v súvislosti s posilnením investícií do súkromného sektoru, o zintenzívnení práce Euro- stredomorskej nadácie na podporu dialógu kultúr a civilizácií a pod. Stretnutie v Neapole sa uskutočnilo po sérii teroristických útokov v Istanbule, Saudskej Arábii a v Maroku a preto sa tejto téme venovala patričná pozornosť. Hovorilo sa aj o stagnácii blízkovýchodného mierového procesu a o riešení situácie v Iraku. Európske štáty znova zdôraznili geostrategický význam regiónu, najmä z pohľadu bezpečnosti, energetických surovín a migrácie.

Významným medzníkom v procese euro-stredomorského partnerstva bola Euro-stredomorská konferencia EUROMED organizovaná 27. – 28. 11. 2005 v Barcelone. Konala sa pri príležitosti 10. výročia podpisu Barcelonskej deklarácie, ktorým sa celý proces začal. Zúčastnili sa jej hlavy štátov, resp. predsedovia vlád a ministri zahraničných vecí členských krajín EÚ a 10 partnerských krajín (Alžírsko, Maroko, Tunisko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Sýria, Libanon, Turecko, Palestínska samospráva), ako aj pozorovatelia z ďalších štátov (asociovaných krajín – Rumunsko, Bulharsko, Chorvátsko a so štatútom pozorovateľa – Líbya, Mauritánia) a medzinárodných organizácií (Liga arabských štátov, Euro-stredomorské parlamentné zhromaždenie), ako i predstavitelia Európskej komisie. Summit v Barcelone mal za cieľ vyhodnotiť nielen obdobie od poslednej ministerskej schôdzky v Luxemburgu (máj 2005), ale i celý 10-ročný vývoj Barcelonského procesu a vytýčiť jeho nové ciele. Rokovania vyso-

kých predstaviteľov boli konštruktívne, avšak vzhľadom na rozdielnosť názorov arabských partnerov a Izraela viedlo dialóg predovšetkým Predsedníctvo EÚ s Egyptom, ako zástupcom arabských krajín. Problematickými ostali stanoviská ohľadom vývoja a hodnotenia situácie na Blízkom východe. Zúčastnené strany na poslednú chvíľu dosiahli dohodu o spoločnom kódexe boja proti terorizmu, v ktorej odsúdili terorizmus „bez obmedzenia“ a prijali aj päťročný pracovný program pre Euro-stredomorské partnerstvo, ktorý mal za cieľ rozšírenie spolupráce aj o citlivé otázky bezpečnosti a boja proti ilegálnej migrácii. Okrem pokračovania v politickom a bezpečnostnom dialógu boli posúdené perspektívy rozvoja regiónu. EÚ vyjadrila podporu mierovému procesu na Blízkom východe. Riešenie izraelsko-arabskej otázky má priamy dopad na budúcnosť Barcelonského procesu a presadzovanie ďalšej spolupráce. Význam Barcelonského summitu bol značne oslabený neprítomnosťou väčšiny pozvaných arabských lídrov, ktorí boli zastúpení na úrovni ministrov zahraničných vecí. Summit napriek tomu, že nesplnil všetky očakávania EÚ, bol zo strany účastníkov hodnotený ako prínos k rozvoju európskej susedskej politiky.

ÚNIA PRE STREDOMORIE

V júli 2008 sa v Paríži stretli predstavitelia 43 štátov, vrátane SR, aby podpísali dohodu o založení novej inštitúcie, Stredomorskej únie a tým do určitej miery oživilí Barcelonský proces. Názov novovzniknutej inštitúcie kontinuálne nadviazal na predchádzajúce procesy a tak jeho oficiálne deklarované znenie je Barcelonský proces: Únia pre Stredomorie. Na summite sa zúčastnili významní politici EÚ, Blízkeho východu a severnej Afriky od predsedu Európskej komisie José Manuela Barossa a vysokého predstaviteľa EÚ pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku Javieru Solanu cez generálneho tajomníka OSN Pan Ki – Moona, generálneho tajomníka Ligy arabských štátov Amr Moussa, generálneho tajomníka Organizácie islámskej konferencie Ekmeleddina Ihsanoglua, predsedu Komisie Africkej ligy Jeana Pinga až po lídrov svetových finančných inštitúcií na čele s generálnym riaditeľom Svetovej banky Juanom Josém Daboubom a prezidentom Európskej investičnej banky Philippom Maystadtom. Pôvodný návrh francúzskeho prezidenta Nicolasa Sarkozyho, označovaný pojmom Stredomorská únia zahŕňal omnoho menej štátov - Francúzsko, Španielsko, Taliansko, Grécko, Slovinsko, Malta, Cyprus a severoafrické Maroko, Alžírsko, Tunisko, Líbya a Mauritánia. Postupná modifikácia krokov medzi hlavným iniciátorom založenia novej inštitúcie Francúzskom a Nemeckom, ktoré malo na niektoré záležitosti v tomto procese iný náhľad, viedla aj k zmene názvu na Úniu pre Stredomorie, keďže tento názov menej evokuje vzdďalovanie sa od eurocentrického Bruselu. EÚ nie je však tvorená iba Stredomorím, ale aj inými štátmi, ktoré majú vo svojej stratégii záujem o rozvoj im geograficky bližších regiónov (napr. Rada baltských štátov, Severný rozmer, Východné partnerstvo), čím dochádza k triesteniu zdrojov v prerozdeľovacom mechanizme Bruselu. Snaha o zapojenie mimoeurópskych partnerov do tohto systému by mala zmierniť vzájomné spory o finančné zdroje

medzi jednotlivými európskymi ekonomikami. Brusel počíta do budúcnosti s angažovaním sa rôznych nadnárodných spoločností, ktoré by sa mali podieľať na projektoch rozvoja celého regiónu Stredomoria. Medzi hlavné úlohy novej inštitúcie by mali patriť kroky, výhľadovo určené do roku 2020 namierené k zlepšeniu ekologickej situácie Stredozemného mora, budovaniu novej a skvalitneniu starej infraštruktúry, rozvoju solárnej energie, podpore vzdelávania a výskumu a pomoci malým a stredným podnikateľom. Zúčastnené štáty by mali zintenzívniť spoluprácu pri podpore legálnej imigrácie a v boji proti nelegálnej imigrácii. Vzájomná podpora a pomoc v prípade prírodných katastrof je ďalšou formou spolupráce signatárskych štátov. V Slovinsku v meste Piran bola slávnostne otvorená nová Eurostredomorská univerzita, čím sa začali realizovať kroky k napĺňaniu cieľov stanovených novou ustanovizňou v oblasti školstva a kultúry. Každé dva roky by sa mal konať summit Únie pre Stredomorie a ministri zahraničných vecí členských krajín by sa mali stretávať raz ročne. Únii budú predsedáť spoločne dve krajiny, člen a nečlen EÚ. Viaceré teoreticky vypracované návrhy v jednotlivých oblastiach spolupráce sa musia pretransformovať do reálnej roviny a konkrétnych krokov, ktoré následne potvrdia životaschopnosť novej inštitúcie.

V marci 2011 predstavila Európska komisia základné body nového partnerstva medzi EÚ a krajinami južného Stredomoria – „Partnerstvo pre demokraciu a zdieľanú prosperitu s južným Stredomorím“. Cieľom novej stratégie spolupráce zo strany EÚ je posilnenie podpory krajinám južného Stredomoria, ktoré sa snažia zaviesť politické a hospodárske reformy. Toto obnovené partnerstvo je založené na výsledkoch barcelonského procesu a Únie pre Stredomorie. Partneri z oblasti južného Stredomoria by mali byť ochotní prehĺbiť politickú spoluprácu vrátane vonkajšej a bezpečnostnej politiky, musia preukázať schopnosť dodržiavať ľudské práva a demokratické postupy. Stratégia sa musí realizovať na báze diferencovaného prístupu, aby zodpovedala osobitným potrebám každej krajiny. Tempo reformného procesu musí mať vplyv na výšku finančnej podpory a na možnosť získať rozšírený status v európsko – stredomorských dohodách o pridružení. V rámci posilnenia demokracie EÚ podporuje prednostne reformy, ktoré sa týkajú fungovania verejnej správy, politických postupov a rozpočtových systémov, boja s korupciou a nezákonnými finančnými tokmi. Stratégia má za úlohu aj zlepšiť sociálny dialóg a posilniť úlohu občianskej spoločnosti. V oblasti mobility osôb musia partneri zaviesť kroky smerujúce na jej podporu (vízová politika, legálne prisťahovalectvo, migrácia v rámci sezónnych prác, remitencia programov určených pre návrat a opätovné začlenenie apod.). EÚ tiež predpokladá podporné akcie pri riadení migračných tokov, integrácii migrantov, boj proti nezákonnému prisťahovalectvu, obchodovaniu s ľuďmi, cezhraničnej kriminalite, korupcii atď.). V rámci podpory hospodárskeho rozvoja a podpory obchodu a investícií prispeje stratégia k stanoveniu nevyhnutných ekonomických a sociálnych reforiem určených pre zlepšenie hospodárskej stability a k vytváraniu pracovných miest v partnerských krajinách. Komisia stanovuje vedľajšie priority týkajúce sa kvality vzde-

lávacích systémov, právnych predpisov na podporu malých a stredných podnikov, integrácie obchodu v regionálnom meradle a európsko-stredomorskej spolupráce v oblasti priemyslu. Pre dobrý rozvoj obchodu a priame zahraničné investície je dôležité zlepšenie situácie v obchodnom prostredí. Z toho hľadiska posilňuje stratégia právny štát a súdnu moc, boj s korupciou a reformu správnych postupov. EÚ uzatvorila obchodné dohody okrem Sýrie so všetkými stredomorskými partnermi. Viazu sa na ne opatrenia adekvátne prispôbené každému štátu. Ide o oblasť poľnohospodárskych produktov a rybolovu, rovnosti priemyselných výrobkov, liberalizácie obchodu službami. V rámci posilnenia odvetvovej spolupráce budú otvorené nové iniciatívy, najmä v týchto odvetviach : energetika, poľnohospodárstvo, vzdelávanie, letecká a námorná bezpečnosť a informačno – komunikačné technológie (http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/rx0024_cs.htm).

Región východného Stredomoria je svojou geografickou polohou a svojim trhom, predstavujúcim viac ako 110 mil. potenciálnych spotrebiteľov pre krajiny EÚ veľmi prítiažlivý. Ekonomická úroveň a dynamika rastu tohto regiónu je limitovaná jeho možnosťami zapojenia sa do globálnej ekonomiky, keďže jeho podiel sa síce od osemdesiatych rokov mierne zvyšoval, ale v deväťdesiatych rokoch zaznamenal pokles. Ekonomicky najvyspelejším štátom celého regiónu východného Stredomoria je Izrael, ktorého HDP na obyvateľa (29 760 USD) sa približuje vyspelým stredomorským štátom EÚ (Taliansko 32 770 USD, Španielsko 29 260 USD), alebo ich prevyšuje (Grécko 21 750 USD). Arabské štáty regiónu dosahujú výrazne nižšie hodnoty (napr. Libanon 11 130 USD, Irak 5890 USD, Jordánsko 5110 USD). Špecifické postavenie má Turecko, ktorého HDP na obyvateľa dosahuje hodnotu 11 840 USD (Svet 2013). Najdôležitejšími obchodnými partnermi blízkovýchodných stredomorských krajín sú vyspelé trhové ekonomiky, z ktorých prevažujú krajiny EÚ s 51 % podielom nad USA so 14 % podielom. Izrael má kvôli svojmu špecifickému postaveniu osobitnú pozíciu, keďže jeho obchodné aktivity sú do značnej miery zo strany arabských štátov nivelizované. Faktom však zostáva, že aj medzi jednotlivými arabskými stredomorskými štátmi sú vzájomné interregionálne obchodné aktivity pomerne nízke, nedosahujúce svojím objemom ani 10 %. Orientácia krajín EÚ v regióne Stredomoria je sústredená skôr na jeho južnú časť, najmä na krajiny Maghribu (podiel exportu aj importu dosahuje viac ako 50 %), menej už na krajiny Mašriku, kde dosahuje 50 % pri exporte len Sýria a pri importe Libanon. Z hľadiska teritoriálneho zamerania, prevažujú juhoeurópske ekonomiky (Francúzsko, Taliansko, Španielsko) a Nemecko. Podiel stredomorských krajín na obchodných vzťahoch s EÚ je nižší než v opačnom prípade (cca. 10 % exportu oproti cca. 6 – 7 % importu). Celková obchodná bilancia je pri neustále rastúcom exporte a importe trvale aktívna v prospech EÚ. Najväčším individuálnym partnerom EÚ v regióne je Turecko, ktoré je siedmym najväčším obchodným partnerom EÚ, nasledované až v druhej desiatke nachádzajúcim sa Izraeli. Tento najrozľahlejší a najľudnatejší štát východného Stredomoria dosahuje vo vzťahu

k EÚ hodnoty dovozu k vývozu 48 % – 37 %. Najrozmanitejšiu komoditnú štruktúru vývozu do EÚ má najsilnejšia ekonomika východného Stredomoria – Izrael, v ktorej prevládajú stroje, telekomunikačné zariadenia, spotrebná elektronika, liečivá, hnojivá, výrobky textilného priemyslu a poľnohospodárske produkty. Osobitné miesto vo vývoze zaberajú opracované diamanty, keďže Izrael patrí k svetovým centrom obchodovania s touto komoditou. Z hľadiska dovozu z EÚ prevládajú najmä stroje a elektrotechnické zariadenia, chemické produkty, výrobky z plastov a gumy a pod. Najväčší arabský štát regiónu, Sýria má najväčšieho obchodného partnera v EÚ, kam smeruje 60 % sýrskeho vývozu (z toho až 90 % tvorí ropa a ropné produkty) a odkiaľ prichádza cca. 30 % dovozu. Podobne aj pre ďalšie štáty skúmaného regiónu, Libanon, Jordánsko a Palestínsku samosprávu je EÚ významným obchodným partnerom. V globálnom meradle je možné charakterizovať obchod medzi oboma regiónmi ako typický príklad vzťahu rozvinutej a rozvojovej ekonomiky (s výnimkou Izraela a Turecka), pri ktorom sa z krajín východného Stredomoria vyvážajú predovšetkým nerastné suroviny, poľnohospodárske produkty, potraviny a textil a dovážajú sa stroje, dopravné a elektrotechnické zariadenia, chemické výrobky, liečivá pod. (Baar 2006).

V úzkej nadväznosti na ekonomický rast jednotlivých krajín východného Stredomoria sem smerujú aj zahraničné investície, ktorých hlavnou úlohou je podpora zvyšovania domácej konkurencie a expanzia zahraničného obchodu. Hodnota priamych zahraničných investícií zaznamenala v posledných rokoch výrazný nárast (niekoľko mld. USD), ale aj napriek tomu je to stále iba cca. 1 % celosvetových investícií. Okrem EÚ tu investujú aj USA a krajiny Perzského zálivu. Najväčší podiel priamych zahraničných investícií z krajín EÚ je v Libanone a Sýrii (100 % z EÚ), v Turecku je investovanie zamerané skôr na pasívne poskytovanie finančných prostriedkov, aj keď sa stále častejšie objavujú investície do služieb a cestovného ruchu. Jedným z najvýraznejších prínosov vo vzájomnom vzťahu medzi susediacimi regiónmi EÚ a východného Stredomoria je ekonomická a politická stabilizácia regiónu, zvýšenie exportných možností odstránením obchodných bariér, prístup na nové trhy a zvýšenie pracovných príležitostí v EÚ (Baar 2006).

EÚ, ARABSKÝ POLOSTROV A IRAK

EÚ má osobitné vzťahy s krajinami Arabského polostrova a s Irakom, odlišujúce sa od vzťahov s krajinami východného Stredomoria. Špecifické je postavenie Iraku, kde sa situácia po vojenských operáciách USA a jeho spojencov len veľmi pomaly konsoliduje a je skôr v rovine humanitárnej pomoci. V roku 1989 uzavreli štáty ES a GCC Dohodu o spolupráci. Cieľom dohody je zjednodušenie obchodných vzťahov a prístupov na trhy, ako aj celkové posilnenie stability regiónu. Na základe tejto dohody sa každoročne stretávajú ministri zahraničných vecí ES (v súčasnosti už EÚ) a GCC. Boli vytvorené pracovné skupiny v oblasti priemyslu, energetiky a životného prostredia. V roku 1996 boli doplnené o tzv. decentralizovanú spoluprácu (uni-

verzitná, obchodná a mediálna). Dohoda z roku 1989 obsahuje aj záväzok obidvoch zúčastnených strán o začatí jednaní o Dohode o voľnom obchode medzi ES a GCC.

Pre EÚ majú štáty GCC značný význam. Sú šiestym najväčším exportným miestom medzi svetovými makroregiónmi. EÚ zaznamenala prebytok vývozu v obchodnej bilancii s GCC. V roku 1980 bol import ES z GCC cca. 40,9 mld. ecu (príčinou bol dovoz ropných produktov), export dosahoval hodnotu iba 13,1 mld. ecu. V roku 1990 prišlo k obrovskému poklesu dovozu na hodnotu 12 mld. ecu v dôsledku vojny v Perzskom zálive (menšia ťažba a obchod s ropou). ES malo v tomto období po prvýkrát s GCC kladnú obchodnú bilanciu 2 mld. ecu. Rok 2000 znamenal zvojnásobenie importu na hodnotu cca. 22 mld. euro a od tej doby má rastúci trend, podobne ako aj export, ktorý sa v posledných rokoch tiež viac než zdvojnásobil. EÚ si uchováva s krajinami GCC výrazne aktívne obchodné saldo. Viac než 2/3 importu EÚ z GCC tvorí ropa (celkom to zodpovedá približne ¼ celkového importu ropy EÚ). Dominantným obchodným partnerom pre EÚ je z predmetného regiónu Saudská Arábia a SAE – v roku 2004 28,7 mld. a 23,9 mld. euro z 66,3 mld., to znamená 17. a 21. pozícia medzi obchodnými partnermi EÚ (Baar, 2006). Z hľadiska komoditnej štruktúry, exportuje EÚ do GCC rôzne výrobky, ale majoritnými (cca. 1/3) sú stále veľké strojný zariadenia, ako generátory, lietadlá, elektrosystémy, mechanické zariadenia apod. Ďalšou významnou skupinou exportu sú lieky a lekárske vybavenie nemocníc a ambulancií.

Štáty EÚ sú nielen významným obchodným partnerom štátov GCC, ale po USA aj druhým najvýznamnejším zahraničným investorom v regióne. Investujú v širšom diapazóne odvetví (kapitálovo náročné investície, nové technológie). V roku 1999 štáty GCC investovali v krajinách EÚ 602 mil. euro, v opačnom smere to bolo v rovnakom období 2765 mil. euro. Medzi hlavné ciele ekonomických vzťahov oboch zoskupení patria:

- posilnenie ekonomických vzťahov v obchodnej sfére
- rozšírenie a upevnenie ekonomickej a technologickej spolupráce
- podpora vzájomných investícií a vytváranie joint venture
- rozvíjanie podpory spolupráce malých a stredných podnikov, najmä vo výrobe potravín a nápojov, produktov z dreva vrátane nábytku, stavebných materiálov, v oblasti komunikácie a informačných technológií, v oblasti zdravotnej starostlivosti, v energetickom sektore, ekologickom priemysle a službách
- zjednodušenie transferu technológií
- vedenie dialógu na rôznych úrovniach (Baar, 2006)

Dohody o spolupráci medzi EÚ a GCC sa zameriavajú najmä na problematiku:

- colnej spolupráce – program budúcej spolupráce medzi EÚ a GCC
- štandardov spolupráce – program vzájomnej priemyselnej a komerčnej spolupráce, ako aj kooperácie s GSMO (Organizácia štandardov a metrologie GCC)

- energetickej spolupráce – implementácia projektov podporených uznesením Výboru spoločnej kooperácie, dialóg o situácii na trhu s ropnými produktmi
- spolupráce v oblasti životného prostredia
- technologického informačného centra (financovanie centra, projekty) (Baar 2006)

Štáty GCC a EÚ podpísali v roku 1998 Protokol o vzájomnej spolupráci medzi oboma zoskupeniami. Na svojich stretnutiach sa zástupcovia zúčastnených strán zaoberajú okrem ekonomických otázok aj otázkami mieru, bezpečnosti a stability, nadväzujúce na princípy medzinárodného práva. V tomto duchu sa obe strany snažia o zamedzenie šírenia zbraní hromadného ničenia, vrátane jadrových, chemických a biologických zbraní, ochranu ľudských práv a diplomatické riešenie konfliktov. Historická prax ukázala kooperáciu spoločných postupov krajín EÚ a GCC, napr. počas anexie Kuvajtu Irakom, pri dodržiavaní rezolúcie OSN voči Iraku, vrátane programu „ropa za potraviny“ spejúcemu k zmierneniu chudoby irackého obyvateľstva. Krajiny EÚ patrili aj k najväčším donorom humanitárnej pomoci Iraku (ECHO). Krajiny Zálivu sa snažia o transformáciu spolupráce na zónu voľného obchodu. Z hľadiska súčasnej komplikovanej politickej situácie v regióne po irackej kríze a v súvislosti s revolučnou vlnou prebiehajúcou v arabskom svete od jari 2012 (monarchie v Zálive neboli týmto procesom výraznejšie zasiahnuté), ako aj z hľadiska ekonomických výhod európskych štátov pri obchodovaní s arabskými partnermi v Zálive (veľké zisky z ciel za dovoz ropy a ropných produktov), ktorých sa nechcú Európania vzdať, je možné očakávať skôr dlhé rokovania a nejasnosť nasledujúceho vývoja tohto ekonomického zoskupenia.

ZÁVER

EÚ je podobne ako ďalšie svetové centrá zapojená do procesov medzinárodnej ekonomickej a politickej integrácie. Podieľa sa na tvorbe rozsiahlej siete multilaterálnych, bilaterálnych a regionálnych obchodných vzťahov s partnermi z celého sveta. Štáty EÚ sa snažia v rámci celosvetovej spolupráce, ktorá je pre súčasnú éru globalizácie typická, rozvrhnúť svoje aktivity do najperspektívnejších svetových teritórií. Ako veľmi zaujímavý a perspektívny región bol do úzkej spolupráce jednotlivých orgánov EÚ zahrnutý aj región južného a východného Stredomoria, ktorý nadväzuje na oblasť Maghribu a Mašriku a na širší spádový makroregión Blízkeho východu. V prvej polovici deväťdesiatych rokov boli na zasadnutiach Európskej rady sformulované ciele euro- stredomorského partnerstva (EUROMED) prezentované ako nová forma a nový smer spolupráce smerom na východ. Toto partnerstvo nadviazalo na predchádzajúce bilaterálne dohody uzatvorené medzi krajinami ES/EÚ a štátmi stredomorského teritória. Dôležitý krok k vytvoreniu stredomorskej zóny voľného obchodu a zároveň k posilneniu svojej politickej úlohy v regióne Blízkeho východu uskutočnili krajiny EÚ na 1. euro- stredomorskej konferencii v Barcelone v novembri

1995. Barcelonské stretnutie prezentovalo ako svoj hlavný cieľ zintenzívnenie spolupráce v stredomorskom teritóriu, zvýšenie obchodnej výmeny a následné odstraňovanie vzájomných obchodných, nábožensko-politických a spoločenských bariér. Prostredníctvom ekonomického a sociálneho partnerstva sa krajiny snažili o vytvorenie politicky stabilného a ekonomicky prosperujúceho teritória na styku Európy, Afriky a Ázie. V júli 2008 sa v Paríži stretli predstavitelia 43 štátov, vrátane SR, aby podpísali dohodu o založení inštitúcie, Stredomorskej únie a tým do určitej miery oživilí Barcelonský proces. Nový názov Únia pre Stredomorie kontinuálne nadviazal na predchádzajúce procesy. Medzi hlavné úlohy Únie by mali patriť kroky, výhl'adovo určené do roku 2020 namierené k zlepšeniu ekologickej situácie Stredozemného mora, budovaniu novej a skvalitneniu starej infraštruktúry, rozvoju solárnej energie, podpore vzdelávania a výskumu a pomoci malým a stredným podnikateľom. Zúčastnené štáty by mali zintenzívniť spoluprácu pri podpore legálnej imigrácie a v boji proti nelegálnej imigrácii, ako aj vzájomnú podporu a pomoc v prípade prírodných katastrof. Okrem južného a východného Stredomoria rozvíjajú členské krajiny EÚ svoje aktivity na poli spolupráce aj na Arabskom polostrove, v povojnovom Iraku a v ďalších blízkovýchodných štátoch. Vzájomné dohody sú orientované predovšetkým na oblasť priemyselnej, komerčnej, energetickej, environmentálnej a colnej spolupráce, ako aj na problematiku bezpečnosti a rozvojovej a humanitárnej pomoci.

Napriek vlne revolúcií v arabskom svete („arabská jar), ktorá zasiahla predmetný makroregión v roku 2012 (pokračuje aj v súčasnosti – viď Sýria a Egypt) a súvisí so snahou demokratizovať islámsku spoločnosť ako takú, sú predpoklady kontinuálneho pokračovania procesov vzájomnej spolupráce medzi zúčastnenými krajinami.

LITERATÚRA

- BAAR, V. (2006): Vnější vztahy Evropské unie. Geoeconomické a geopolitické aspekty jejich makroregionální diferenciace. Ostravská univerzita, Ostrava, s. 197, ISBN 80-7368-142-0.
- BUREŠ, J. (2000): Euro- středomořské partnerství pět let po barcelonské konferenci. In: Mezinárodní politika, 11, Praha, s. 4 – 6.
- BUREŠ, J. (2001): Euro-středomořské partnerství na počátku 21. století. In: Mezinárodní politika, 10, Praha, s. 6 – 10.
- BUREŠ, J. (2002): Hlavní přínos 5. řádné euro-středomořské konference ve Valencii. In: Bulletin Společnosti přátel Afriky a Společnosti česko-arabské, 2, Praha, s. 16 – 21.
- BUREŠ, J. (2006): Barcelonský euro- středomořský summit a jeho význam. In: Bulletin Společnosti přátel Afriky a Společnosti česko-arabské, 1, Praha, s. 20 – 23.
- BUREŠ, J. (2007): Průběh a perspektivy arabské ekonomické integrace. In: Mezinárodní politika, 11, Praha, s. 24 – 26.

- CIHELKOVÁ, E. a kol. (2002): Světová ekonomika. Regiony a integrace. GRADA Publishing, Praha, s. 244, ISBN 80-247-0193-6.
- FOGAŠ, A. (2004): Euro-stredomorské partnerstvo – história a súčasnosť, Regionálna geografia, regionálny rozvoj a Európska únia, Medzinárodná konferencia z príležitosti 30. výročia založenia Katedry regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Bratislava 07. – 10. 09. 2004, Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica Supplementum No. 3, 2004, s. 127 – 133, ISBN 80-223-2144-3, ISSN 0231-715 X.
- HOLÁSEK, P. (2000): Mierový proces na Strednom východe a európska bezpečnosť. Východiská pre zahraničnú politiku Slovenskej republiky. Výskumné centrum SFPA, Bratislava, s. 52, ISBN 80-968155-1-2.
- KROPÁČEK, L. (1999): Blízky východ na prelomu tisíciletí. Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy. Vyšehrad, Praha, s. 284, ISBN 80-7021-298-5.
- SVET 2013 (2012): Svet v číslach. Krajiny. Licencované pre HN, Ecopress, Bratislava, s. 82 – 90, ISBN 8588001382339.
- WEIDENFELD, W. – JANNING, J. (1993): Challenges in the Mediterranean: Strategy Options for Europe. Europe in Global Changes. Guetersloh. Bertelsman Foundation Publishers, s. 251.

Internetové zdroje

- KRAUSS, S. (2008): Krajiny južného a východného Stredozemia. Dostupné na internete: <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/relations/article_7244_sk.htm>.
- KRAUSS, S. – SOURANDER, D. (2008): Arabský polostrov, Irak a Irán. Dostupné na internete: <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/relations/article_7245_sk.htm>.
- Partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu s jižním Středomořím. Dostupné na internete: <http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/rx0024_cs.htm>.

Poznámka 1:

V texte uvádzame správne a systémové prepisovanie pojmov z orientálnych jazykov (v našom prípade z arabčiny) na základe citovania príslušnej odbornej literatúry a konzultácií so slovenskými orientalistami (Drozdíková, Hudec, Pirický, Rácová atď.). Ide o termíny, ktoré sú vžitie v slovenskej odbornej aj laickej verejnosti, takže ich prepis do orientálnej podoby sa môže zdať nesprávny a neprimeraný. Ide však skôr o snahu zaviesť tieto pojmy do slovenského jazyka v korektnej podobe. Jedná sa o slová ako napr. Alláh (Alah), Muhammad (Mohamed), islám (islam) apod.

Poznámka 2:

Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 1-0346/12 „Priestorovo-politické systémy na začiatku 21. storočia a perspektívy ich vývoja“ (vedúci projektu: Prof. RNDr. Robert Ištók, PhD.).

SUMMARY**RELATIONS OF THE EU WITH THE COUNTRIES OF THE MIDDLE EAST**

The EU, like other world centres is involved in the process of international economic and political integration. It participates in the formation of an extensive network of multilateral, regional and bilateral trade relations with partners from around the world. EU countries in global cooperation, aim to schedule their activities in the world's most promising territories. Very interesting and promising for the close cooperation of the authorities of EU region is the region of southern and eastern Mediterranean, which is connected to the region of Mashriq and Maghreb and to the wider Middle East macro-region. In the first half of the nineties in the meetings of the European Council there were formulated objectives of the Euro-Mediterranean Partnership (EUROMED) and presented as a new form of cooperation and a new direction to the east. The partnership followed previous bilateral agreements concluded between the EC / EU and the Mediterranean territory. An important step towards a Mediterranean free trade area and also to strengthen its political role in the Middle East was made at First EU-Mediterranean Conference in Barcelona in November 1995. Barcelona meeting presented as its main objective the aim to intensify cooperation in the Mediterranean territory, increase trade and subsequently eliminate the commercial, religious, political and social barriers. Through economic and social partnership countries were trying to create a politically stable and economically prosperous territory at the intersection of Europe, Asia and Africa. In July 2008, representatives of 43 countries, including Slovakia met in Paris to sign an agreement establishing the institutions of the Mediterranean Union and thus to some extent revived the Barcelona Process. The new name of the Union for the Mediterranean continuously followed up on previous processes. The main tasks of the Union should include steps prospected up to 2020, directed to the improvement of the ecological situation of the Mediterranean, the building of new and the improvement of old infrastructure, the development of solar energy, promoting education and research, and assistance to small and medium-sized businesses. Participating states should step up cooperation in promoting legal migration and preventing illegal immigration, as well as support and assist mutually in the case of natural disasters. In addition, the southern and eastern Mediterranean EU member states are developing their activities and cooperation in the Arabian Peninsula, in post-war Iraq and other Middle Eastern countries. Mutual agreements are focused primarily on industrial, commercial, energy, environ-

mental and customs cooperation as well as issues of security and development and humanitarian aid. Despite the wave of revolutions in the Arab world (“Arab spring”, which hit the macro-region in 2012 and continues till today – see Syria and Egypt, and is related to the effort to democratize the Islamic society as a whole), there are prerequisites for continuing and mutual cooperation between the participating countries.